

A continuació el lector arriba a la translació del manuscrit medieval cap al català dels nostres dies, «6. El *Regiment* en català actual» (p. 123-155), que cal remarcar que fa de molt bon llegir. Tanca el volum un «Glossari» (p. 157-163) de termes mèdics, la reproducció de les «Receptes» (p. 165-172) en llatí contingudes en el tractat d'Agramont —acompanyades també d'un glossari de termes mèdics llatins— i, finalment, la «Bibliografia» (p. 173-178).

Arribats aquí, ja només em resta cloure la ressenya, i em permeto de fer-ho manllevant els mots amb què Joan Veny clou el seu pròleg: «Així com Agramont escrivia el seu tractat per al poble, perquè sabés com protegir-se del flagell pestilencial, semblantment Cremades en fa el trasllat al català d'avui perquè el poble, sense els entrebancs de l'arcaïcitat lingüística, pugui assaborir la prosa clara i ordenada del catedràtic de Lleida, amb explicació dels termes més especialitzats. Un esforç lloable que mereix la gratitud dels interessats pels temes relacionats tant amb la medicina com amb la literatura didàctica» (p. 13). Gràcies, doncs, li siguin —i els siguin— donades.

Mar MASSANELL I MESSALLES
Universitat Autònoma de Barcelona

D. A. (2016): *Antoni M. Badia i Margarit. Sessió en memòria*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica (Semblances Biogràfiques, LXV), 86 p.

El llibre recull les intervencions que es van fer el 12 de novembre de 2015 a la sala Prat de la Riba de l'IEC en homenatge al lingüista Antoni Maria Badia i Margarit, al cap d'un any del seu traspàs. És el número seixanta-cinc de la col·lecció de semblances biogràfiques de membres de l'IEC d'un especial relleu. Un lloc ben merescut, al costat dels filòlegs Antoni M. Alcover, Francesc de Borja Moll, Jordi Rubió i Balaguer, Ramon Aramon o d'escriptors com Joaquim Ruyra, Josep Carner o Miquel dels Sants Oliver.

Joandomènec Ros, president actual de l'IEC, hi rememora els anys de Badia en les tasques de rector de la Universitat de Barcelona, en una època difícil. Montserrat Badia i Joan Martí i Castell ens ofereixen sengles punts de vista del vessant humà de Badia. La filla de Badia remarca la solidesa ètica d'un pare dedicat a la professió amb unes maneres exemplars fonamentades en la bondat i l'honradesa i vestides amb una senzillesa cordial i afable, actituds que mantenia en la vida familiar i en la pública. I recorda el pis del carrer Portaferrixa, visitat tant per grans científics com per gent senzilla o de l'Església, on eren acollits amb la mateixa amabilitat. A les aules desplegava la passió per l'ensenyament i l'interès ampli per totes les facetes de la lingüística, tant com per les perspectives d'una Catalunya lliure. Martí assenyalava com és d'indestriable el vessant científic del vessant humà de Badia, i recorda el lema «ciència i passió» que féu servir en un dels nombrosos llibres de l'amic i mestre recordat, i precisa les vinculacions en la seva formació amb la Mútua Escolar Blanquerna o els Estudis Universitaris Catalans clandestins, com també la connexió amb Dámaso Alonso, que li demanà la *Gramàtica catalana* (1962) per a Gredos. I recorda el pas breu per la presó el 1967, com també les estades a l'estranger, en alguns cops empeses pels problemes policials que li ocasionà la seva oposició al franquisme.

Jordi Carbonell, ara també traspassat, explica que coincidí amb Badia a la universitat dels anys quaranta («grisa i lamentable institució») i comenta el contrast amb la represa clandestina dels Estudis Universitaris Catalans el 1942, on també coincidiren. Cal recordar Badia, afegeix Carbonell, també com a membre molt actiu i constant de l'IEC des de ben aviat en la postguerra (nomenat membre de la Secció Filològica el 1968, col·laborador d'*Estudis Romànics* des del 1947, seguint les petges de Ramon Aramon, Jordi Rubió i Balaguer i Pere Bohigas).

Josep Massot ressegueix la projecció internacional de Badia: ens explica com l'accés a la filologia europea el féu primer amb Antoni Griera sense poder sortir de la Península Ibèrica, cosa que aprofità per a entrar en contacte a Madrid amb Dámaso Alonso o Manuel Alvar i publicar en espanyol la *Gramàtica històrica catalana* (1951) o per a col·laborar en la *Enciclopèdia lingüística hispànica*. Poc més enda-

vant Badia pogué anar a Coïmbra, Zuric, Munic, Heidelberg o Brussel·les, i contactà personalment amb els grans romanistes europeus, amb els quals es vinculà de seguida amb un «esperit de família», que es concretà a casa nostra amb el transcendent VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica del 1953, on Badia jugà un paper de relleu i a partir del qual sabé projectar-se internacionalment, amb fites com la d'esdevenir president de la Société de Linguistique Romane. Massot recorda el pas de Badia pels Estats Units d'Amèrica, on aprofundí en la sociolingüística i l'estructuralisme, sense oblidar la intervenció a París com a professor i com un dels artífexs del Centre d'Études Catalanes a la dècada dels setanta. Ens recorda que fou un dels pares de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, amb Germà Colón. Badia tingué també relació amb altres associacions de catalanística ben rellevants, d'àmbit anglès o alemany.

Josep Moran ens comenta el vessant universitari, amb feines de gestió (intervingué en la regularització del professorat, en l'elaboració dels estatuts) que van ser transcendents; una dedicació intensa a la Universitat de Barcelona que abraça una cinquantena d'anys, que combinà amb la docència i la direcció de treballs i tesis. Són legió els deixebles que donen testimoni de la dedicació i l'afabilitat del doctor Badia.

M. Teresa Cabré ens parla molt breument de l'obra gramatical de Badia, tant de la *Gramàtica catalana* com de la que va fer per encàrrec per a l'Enciclopèdia Catalana (1994). D'aquella, Cabré en destaca el caràcter descriptiu general i el capítol dedicat a la formació de mots; d'aquesta que no se centri només en el català central i que doni espai generós als usos i als registres, tot combinant els punts de vista de la gramàtica teòrica del moment i una posició oberta i decidida d'atenció a la variació. Cabré, a més de considerar Badia un «autor molt important en gramàtica catalana», aporta una pinzellada crítica a l'entorn acadèmic dient que Badia hauria hagut de tenir un reconeixement per part dels gramàtics «que no va tenir».

Antoni Ferrando explica com les aportacions de Badia estan en relació amb els moments polítics i socials. S'inicià en la recerca amb la història interna de la llengua quan era la disciplina tolerada en el règim dictatorial pel caràcter innocu que se li podia atribuir i per la atenció que li atorgaven Menéndez Pidal o Dámaso Alonso en l'àmbit espanyol, cosa que li facilità l'accés a la càtedra de gramàtica històrica espanyola de la Universitat de Barcelona i a la iniciativa de fer un paral·lel català a la gramàtica històrica de Menéndez Pidal. Amb la *Gramàtica valenciana* (1950) de Sanchis Guarner i la *Gramàtica històrica* (1952) de Moll, diu Ferrando, es visualitzava la individualitat del català tant com la seva unitat, i es projectava alhora la llengua catalana al món de la romanística, contra els intents d'ocultació i dissolució. A partir dels setanta Badia se centra en la història de la llengua, paral·lelament a la reivindicació de la normalitat cultural. Als anys vuitanta es dedica (o retorna) a temes polèmics, envitricollats, com la interpretació i la recerca de l'autoria de les *Regles d'esquivar vocables* (que Ferrando resumeix) o la teoria de la romanització en la interpretació de la divisió dialectal. Tothora estimulava els qui no pensaven com ell a debatre els temes. Finalment, Ferrando agraeix a Badia que tingués tant en compte el valencià Sanchis Guarner en afers diversos; tots dos lluitaren contra els intents secessionistes i reivindicaren el lloc que mereix el català en tots els àmbits lingüístics (litúrgia, universitat, ús social), amb múltiples exemples de col·laboració de Badia en les reivindicacions dels valencians. No debades Badia fou nomenat doctor honoris causa per les tres grans universitats del País Valencià.

Joan Miralles remarca la seves múltiples aportacions en dialectologia, com *El habla del Valle de Bielsa*, entre altres treballs de temàtica aragonesa. Amb Germà Colón, Badia és als inicis del gran *Atlas Lingüístic de Domini Català* (Joan Veny i Badia feren la primera enquesta a Sant Pere de Ribes el 1964). Miralles esmenta les variadíssimes col·laboracions amb associacions i projectes col·lectius, de caire científic o cívic, que van des de presidir la Casa de Montserrat, que acollí activitats reivindicatives en l'època franquista, fins al *Dictionnaire historique de l'Anthroponymie romane* coordinat per Dieter Kremer (primera publicació el 1997), vinculat amb el *Diccionari d'antroponímia catalana* (2004).

Vicent Pitarch recorda que, cap al 1962, amb Lluís V. Aracil i en una línia diferent, Badia inaugurava la sociolingüística catalana amb «Some aspects of bilingualism among cultured people in Catalonia», pioners que veieren com de seguida arrelava aquesta disciplina amb altres memorables treballs de Francesc Vallverdú i de Rafael L. Ninyoles de finals dels seixanta, o en la mateixa obra de Badia, *La*

llengua dels barcelonins (1969). Eren treballs motivats per la preocupació per la subsidiarietat del català en una societat amb forta immigració de parla espanyola, preocupacions civils i acadèmiques que anaven de bracet. Fou pioner en la introducció de la sociolingüística a la Universitat de Barcelona el 1976 com també se'l troba als inicis del Grup Català de Sociolingüística, dels *Treballs de sociolingüística catalana* i de la configuració de la proposta de l'estàndard actual.

Joaquim Rafel esbossa les aportacions pioneres de Badia en la fonètica experimental (palatografia) els anys cinquanta i en la fonologia estructural en la dècada dels seixanta. Aprofundí el tema de la vocal neutra dins el sistema fonològic del català o el de la variació de les vocals mitjanes, entre d'altres (els trobem reunits a *Sons i fonemes de la llengua catalana*, 1988). Rafel acaba comentant l'interès i les recerques en relació amb la preocupació cívica, en aquest cas les pronúncies correctes, lluny de posicions dogmàtiques. El caràcter del doctor Badia, el patriotisme dialogant, es reflectia en tot el que feia.

Joan Veny dibuixa qui va ser Badia en la romanística. Hi destaca els estudis sobre l'aragonès de quan s'iniciava en la recerca i com s'eixamplà el seu interès cap a moltes d'altres varietats romàniques (el gascò, l'occità) o no romàniques vinculades amb la configuració de la Romània propera (el basc, l'anglès a Menorca, l'àrab). També es dedicà als parlars romànics allunyats del català (el brasiler, el retorromànic), a fer recensions i necrologies als més eminents romanistes (André Martinet, Walther von Wartburg), que donen fe d'una feina constant i intensa per a apropiari-se de tots els avenços de la romanística, amb un interès particular pels seus artífexs, amb molts dels quals establí enllaços amicals (la llista que ens proporciona Veny és impressionant). A més de col·laborar (un «paper activíssim») en les tasques associatives i d'organització (fou president de la Société de Linguistique Romane del 1968 al 1971), i en concret en el transcendent VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica de 1953 celebrat a Barcelona, com ja s'ha comentat. L'Associació d'Amics del Professor Badia tingué *La lingüística romànica al segle XXI* com a tema de la jornada anual del 2012.

La Presidenta de la Secció Filològica, M. Teresa Cabré, dedica unes últimes ratlles a subratllar el que s'ha fet evident: la intensa i variada dedicació de Badia a la lingüística i a la maltractada llengua del país, i posa en relleu que ell l'ha situada en una consideració nacional i internacional abans impensable i un nivell de coneixements d'alt nivell, comparable amb el de moltes altres llengües.

Malgrat algunes lògiques repeticions d'aspectes biogràfics i acadèmics de l'homenatjat, el llibre resumeix i valora la vida científica i acadèmica del doctor Badia, una vida en què és indestruïble la passió i la ciència, la tenacitat i el servei, una labor d'una transcendència decisiva al llarg de tota la segona meitat del segle XX per a la llengua i les institucions de Catalunya, que ell estimà amb exemplaritat i amb un posat «elegant, amb pinta d'explorador britànic, un James Stewart, amb un somriure triomfal als llavis», com diu Joan Miralles. Tots l'hem conegut així, aquest professor alt i distingit, compromès amb el seu poble. Durant molts anys la persona viva del país més coneguda nacionalment i internacionalment (segons J. Miralles) i potser el lingüista més polifacètic amb què hem comptat. La lingüística catalana del segle XX no es pot explicar sense Badia.

Xavier LUNA-BATLLE

FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Beatriz / PINEDA, Anna (traductora i adaptadora) (2016): *Basc per a catalanoparlants*. Argentona: Voliana Edicions (Col·lecció Entrevol, 11), 292 p.

Beatriz Fernández, l'autora del llibre, és professora de la Universitat del País Basc i ha invertit bona part de la seva dedicació a la recerca a estudiar el datiu en basc i, d'una manera especial, la microvariació morfològica i sintàctica que s'hi produeix. El títol original del llibre és *Euskera para castellanohablantes*. Però l'obra que ressenyem no és simplement una traducció, sinó que es tracta d'una adaptació per als lectors dels Països Catalans. L'adaptadora, Anna Pineda, és doctora en ciència cognitiva i llenguatge per la UAB i és investigadora al laboratori Iker-CNRS al País Basc del Nord.